

Gittin (Mishnah 59b)

עני המנקף בראש הזית — If a **poor person is gleaning** produce that was left for the poor **at the top of an olive tree**, מה שתחתיו גזל — the olives **that are** on the ground **beneath him are** protected **under** the laws of **theft**, מפני דרכי שלום — **because this is one of the ways** which foster **harmony**. ר' יוסי אומר גזל גמור — **R' Yose says: It is genuine theft** to take them.

Gittin (Gemara 61a)

The Gemara elaborates on this ruling:

תנא — **It was taught in a Baraisa:** אם ליקט ונתן בידו — **If [the pauper] picked** the olives **and placed** them on the ground **with his hand**, הרי זה גזל גמור — **it is considered genuine theft** to take the produce, since he acquired the olives by taking them in his hand. The Mishnah's statement forbidding the produce only in order to foster harmony refers to a case where the pauper merely knocked it off the tree.

A related incident is cited:

חזייה לכהווא גברא — **On the way, he observed a man** — Rav **Kahana was traveling to Hutzal**. רב כהנא הוה קאזיל להוצל — **who was throwing sticks** at a palm tree, וקא נתרו תמרי — **thus causing dates to fall off** the tree. אצל קא מנקיט ואכיל — **[Rav Kahana] went, collected** some of the dates **and ate** them. אמר ליה — **[The man] said to [Rav Kahana]:** חזי מר דבידאי שדיתניהו — **See, Master, that I have thrown down [the dates] with my hands** and I thus acquired them. Accordingly, it is genuine theft for you to take them.

Rav Kahana reacted with a compliment to the man and his teacher:

אמר ליה — **He said to [the man]:** מאתריה דר' יאשיה אתה — **You must be from the locale of R' Yoshiyah**, who conducts public discourses in Torah law to the residents of his city, Hutzal. That is why you are so proficient in the laws of theft! קרי עליה — **[R' Kahana] then applied the following verse to [R' Yoshiyah] (Mishlei 10:25):** „וְצַדִּיק יְסֹד עוֹלָם” — **And a righteous man is the foundation of the world.**

Choshen Mishpat (370:5)

עני המנקף בראש הזית של שכחה — If a **poor person was gleaning shichchah** olives **at the top of an olive tree**, ונפלה לארץ עד שלא נטלם בידו — **and they fell to the ground before he took them in his hand**, אם בא אחר ונטלם הרי זה גזל מדבריהם — **if someone else comes and takes them this is theft according to Rabbinic law**. [Rama:] **And if they already came to the hand of [the first person],** (ואם כבר באו לידו) — **this is absolute theft**, הרי זה גזל גמור — **and we take it out of his hand**.

מציאה: אם יש טירחה להשיג

שו"ת מהרי"ק (סימן קלב, בהשתדל הרבה לקניית חנות) - פשיטא דאפילו היכא שאין ברור לו למצא במקום אחר ואפילו אם תמצא לומר שימצא לא ימצא כי אם על ידי טורח, אפילו הכי מקרי רשע כיון דאפשר שימצא על ידי טורח מיהא. [וכן עי' שארית יוסף סי' יז, במי שהסיג גבול לשכירות למכירת י"ש].

שו"ת מהרש"ל (סימן לו, בב' שדרו בעיר) - ולא נימא שיחפש לו מקום אחר למחייתו דמסתמא לא גרע ממה שפסק מהר"ם והבאתי לעיל שאם קנה על המיצר כו' שיכול להקדימו מאחר שלא יכול למצוא כל פעם קרקע העומד על המצר שלו, קל וחומר הכא שמצא מחייתו בביתו מה טוב ומה נעים שבת אחים, שלא נאמר שיכול למצוא מחייתו במקום אחר. [וכן עי' משאת בנימין (סימן כז, בהחזקת אורדנא)].

משפט שלום (רלו תיקון עולם א) - רש"ל העלה דזה דוקא אם יכול למצוא על כל פנים חנות אחרת באותה עיר או שלא דר הב' מקודם כאן רק בא לדור שם כעת ולדחות הראשון, אבל מי שדר כאן כבר ואינו יכול למצוא כאן חנות אחרת לא גרע משדה שבמיצר שלו... אבל בשארית יוסף העלה דאם יכול למצוא במקום אחר אף שצריך לטרוח יותר כיון שאין הריוח ברור לא דמי למציאה.

עני המנקף בזית

שו"ת מהרי"ק (סימן קלב) - עני מנקף... הרי לך דכיון דטורח איכא משום גזל מפני דרכי שלום, וכל שכן הכא טורח טבא.

שו"ת מהרש"ל (סימן לו) - הלכך מילתא דפסיקא שאין קרוי טירחא אלא כשטרח ממש כי מה חילוק בין משתדל לקנות אותו יום או יומים או יותר... דאפילו בכמה ימים לא נקרא טרח אלא היכא דטרח בגופו שהוא דבר הניכר כגון עני המנקף בראש הזית שאין טירחה גדולה מזה לענין זיתים שנשא נפשו למות... וכל שכן היכא דטרח ועשה כלי לדבר אחד כגון גבי מצודות דגים דפרק לא יחפור וכל פריס מצודי' חשוב ככלי והיא טירחא הנכרת לעינים, ומבורר יותר מעני המנקף בראש הזית, אף שנשא נפשו למות מכל מקום אין ניכר שום דבר ואין שינוי להדיא כמו שפירש כבר מצודתו.

משאת בנימין (סימן כז) - אף על גב דההוא דעני המנקף הוי הפקר דמייירי בשכח כמו שכתב טור, ובמידי דהפקר קיימא לן כרבינו תם דמותר אפילו לכתחלה, כבר הקשו התוספות והרא"ש בפרק האומר וכן המרדכי בשם אביאסף ותרצו דשאני עני המנקף מפני שטרח העני להפילם לארץ וסמכא דעתיה עלייהו... צריכין אנתנו לחלק ולומר דודאי היכא דטרח טירחא מעולה עד דסמכא דעתיה אפילו בהפקר נמי אסור להקדימו כגון עני המנקף בזית... והיכא דלא טרח טרחא מעולה כגון מהפך בחררה דאפשר שהבעל הבית לא יתן לו והרי חררה עדיין ביד בעל הבית, וכן אם פסק דמים עם המוכר שהמקח עדיין ביד המוכר ואפשר שיחזור המוכר מהמקח ולפיכך עדיין לא סמכא דעת הקונה על המקח כי האי גונא יש חילוק בין מהפך בחררה על ידי שכירות או ובין מציאה והפקר.

חות יאיר (סימן מב, במכירת סוסים לשר) - וזה במידי דהפקרא מה שאין כן במכר ובשכירות הדין לדברי רבינו מרדכי הנ"ל דהכל תלוי בפסוק דמים, ולא מצינו חולק בזה כלל... ובזה יכול להיות דאפילו טרחא גדולה כמסירה לסכנה לא מהני הואיל שחסר פיסוק דמים. [ועי' משפט שלום].

מבי"ט (ח"ג סימן מט) - יש ראייה לענין זה מפני המנקף בראש הזית של שכחה ובא עני אחר ונטלן מעל הארץ הרי זה גזרה מדבריהם ויש מי שפוסק שהוא גזל גמור ואם ב' עניים מנקפים או שני בעלי בתים מנקפים בשביל שני עניים ואחד מהם נטל הכל מעל הארץ הוא גזל בידו מדבריהם או גזל גמור, ונדון דידן הוא כן שאנחנו ביחד כותבים בכל שנה לכל קהלות הקדש שישלחו לסיוע פרנסת העניים שבקהלותינו ומתוך כך באים בכל שנה מעות לכלל העניים. [ועי' מנחת יצחק ח"ח סי' קמד].

Two reasons why the Maharik forbade it:

- 1] It was not a מציאה since he can find another one with טירחה, like *Tosafos* says.
- 2] The first one was מטריח.

Maharshal and Masas Binyamin disagrees with first, but She'aris Yosef agrees.

Maharshal and Masas Binyamin disagree with second, but for different reasons.

Chavos Yair says טירחא won't make a difference in a sale, where there was no פיסוק דמים. [The M"B might agree with this because there is no סמיכת דעת unless he gets that far; but the Maharshal was talking about a sale.

Working to getting an exclusive contract (assuming it's not complete livelihood):

Dispute if it's a מציאה.

Even if it's a מציאה, maybe the first one's טירחא wins it.

But according to Chavos Yair, tirchah doesn't help unless there's pisuk.

מרדכי: משום דטרח ונקף וסומך העני על זה.

ר"ן: שאני התם שטרח בהם להפילם.

רא"ש: שאני התם שטרח בהם העני להפילם לארץ וסמכה דעתיה עלייהו.

רשב"א: משום דנתעסק וטרח בהן להפילם ולנקף בהן.

ריטב"א: כיון שטרח בהן וחבטן ונקפן כדרך שבני אדם עושין סמכא דעתיה עלייהו.

בענין הטירחא מבאר החתם סופר (סי' עט) קי"ל מותר ליהנות משל חברו היכי דלא חסר זוזי רק חסרון טירחא, על כן המציא מהרש"ל דבעינן טירחא כעין סכנה.